

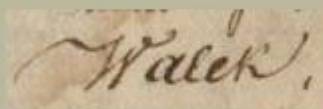
Valga läbi aegade

Ajalooline ülevaade Valga linna
kujunemisest
Ettekanne 19.06.2026

PITSAT JA NIMEKUJU

Keskajal on mitmel puhul
Valgat kutsutud *oppidum* –
linn. 1460. a omas ta isegi
pitsatit Neitsi Maarja kujuga.

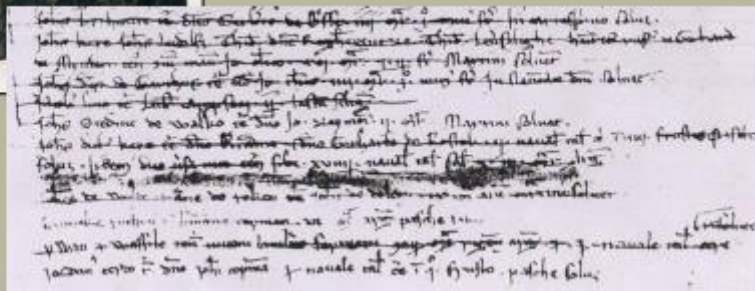
Linna nimi – Walk, Walco, Walko, Walck, Walk, Walken jne – on erinevatel aegadel olnud erineva kujuga. Nime päritolu on otsitud nii eesti, läti, kui vene keelest. Läänemeresoome valka – paati vedama, läti k. valkāt – edasi tagasi vedama, vene keeles волок – jõgedevaheline maakitsus, mida mööda paati lohistati. Pedeli jõe järgi on Valgat 15. saj lõpus kutsutud ka Podel, Pödeli, Peddele jne. 1920. aastatel kasutati paralleelselt nii Valk kui Valga nimekuju. Viimane tuli ametlikult kasutusele 1933. aastal.

RIIA LINNA VÕLARAAMAT 1286

Vanimad kirjalikud teated pärinevad 1286. aasta sissekannetest Riia linna võlaraamatusse.

Võlgu oli 3 Valga kaupmeest:
Johannes Clericus de Walco,
Johannes Stedinc de Walco
ja Thidericus de Walco

LINNAÕIGUSED 1584

Liivi sõja lõppedes läks Lõuna-Eesti, sealjuures Valga linn Poola kooseisu. **11. juunil 1584** sai linn kuningas Stefan Batorylt linnaõigused.

Stefan Batoryle pühendatud mälestustahvel kiriku juures, ajaloolises linnasüdames.

KREISILINN 1783

Peale Põhjasõda tõusis linn tuhand. Keisrinna Katariina II kinnitas linnaõigused

1764. aastal.

1769 elas linnas 159 meessoost kodanikku,

sealhulgas 8 kaupmeest ja 36 käsitöömeistrit 18. erialal, neist arvukamad olid rätsepad ja kingsepad.

1783 sai Valgast kreisilinn.

Valga kreis asus suure osas tänapäeva Läti Vabariigi territooriumil. Tänapäeva Valkas novads hõlmab vaid väikese osa endise kreisi territooriumist.

KABEL JA KREISIHOOONE

Kiriku läheduses asuvat varaklassitsistlikku kabelit on peetud Valga vanimaks hooneks. Kuid ta valmis arvatavasti kirikuga samal ajal ja sama arhitekti projekti järgi. Kabeli taguselt platsilt on leitud inimeste luid ja seetõttu on kabeliümbrust peetud Põhjasõja aegsete ohvrite matmispaigaks. Kabeli vastas asub kreisiametiasutuste hoone, mis on ehitatud samuti kirikuga samal ajal kreisilinna vajadusi arvestades. Hoone on Lõuna-Eestis ainulaadne, esindades barokilt klassitsismile üleminekuperioodi. 1805 - 75 oli ta kohtuhoone, 1875 - 1953 vangla.

ESIMENE EESTLASEST LINNAPEA EESTIS

1901. aasta detsembris õnnestus eestlastel ühes lätlastega võita sakslasi linnavalitsuse valimistel. Esimesena Eestis murdi baltisakslaste võim linnades Valgas. Linnapeaks sai apteeker Johannes Märtsen (1902-1917)

SÄDE MAJA 1911

Säde selts alustas tegevust 1902. Seltsi liikmed olid suuresti ka linnavalitsuse liikmed. 1905 loodi seltsi juurde laenu- ja hoiu ühisus. Juugendstiilis teatrisaaliga seltsimaja projekteeris esimene Eesti kutseline arhitekt Georg Hellat. 1913 valmis seltsimajaga liituv hotelliosa, kus 1920. - 30. aastatel asusid muusikakool ja politseiasutused. Seltsihoone esimene korrus oli välja tüüritud kauplustele, teisel korrusel asus Valga pank, teatrisaali all restoran. Maja on korduvalt põlenud, viimati 1988. 10 aastat hiljem alustati restaureerimist ja seltsipoolsesse ossa kolis Valga Muuseum. Hotelliosa restaureeriti arhiivi jaoks.